

Наталія Олексіївна Терьохіна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Сумський національний аграрний університет,
вул. Г. Когдратьєва, 160, м. Суми, Україна

ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ: АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД

Неформальна освіта дорослих має великий освітній потенціал, вона гнучко реагує на освітні потреби дорослої людини, ринку праці, суспільства. Визнання результатів неформальної освіти дорослих є однією з ключових тем освітньої політики багатьох країн світу. Метою статті було вивчення і узагальнення американського досвіду щодо визнання результатів неформальної освіти дорослих. Формами визнання результатів неформального навчання є сертифікація, валідація, ідентифікація. Валідація результатів неформальної освіти дорослих означає підтвердження компетентним органом того, що результати навчання, які були набуті людиною у формальному, неформальному та інформальному контекстах, оцінені згідно з попередньо встановленими критеріями та відповідають вимогам стандарту валідації. Визначено механізми валідації неформальної освіти дорослих, які використовуються в Сполучених Штатах: кредитна система ACE і програма CLEP. Аналіз американської практики валідації результатів неформальної освіти дорослих дозволив визначити основні методи її здійснення: тестування, екзамен, дискусія, критична рефлексія, співбесіда, спостереження, моделювання ситуації, метод портфоліо. Валідація результатів неформальної освіти дорослих у США здійснюється у таких аспектах: валідація результатів навчання, які отримані в процесі формального, неформального й інформального навчання; валідація знань і кваліфікацій, що набуті на робочому місці; валідація навичок і знань, що набуті у процесі участі у волонтерських, робочих та інших організаціях і суспільних рухах, валідація результатів неформальної освіти безробітних, мігрантів, людей з низьким рівнем освіти та ін. Ці стратегічні напрями валідації неформальної освіти дорослих свідчать про її важливу роль для розвитку економіки і суспільства, соціальної інтеграції людини і її професійної мобільності, реалізації концепції освіти впродовж життя.

Ключові слова: неформальна освіта, освіта дорослих, валідація, кредитна система, США.

Submitted on April, 17, 2017

Reviewed by Doctor of Pedagogy, prof. O. Ohienko

УДК: 376-054.62:37.011.33:378.4(477)
DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-5-15>

Ху Жунсі,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри східних мов та перекладу,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-Б, м. Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

У статті висвітлено зміст та результати експериментального впровадження програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищих навчальних закладів України. Визначено сутність адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Представлено структурно-функціональну модель процесу адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Охарактеризовано основні педагогічні умови процесу адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищих навчальних закладів України. Презентовано зміст програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Обґрунтовано результати впровадження програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: адаптація; адаптація іноземних студентів; освітнє середовище; педагогічні умови; програма адаптації; структурно-функціональна модель.

Постановка проблеми

Сучасний стан розвитку освіти в Україні характеризується інтенсивним зростанням рівня інтернаціоналізації, що обумовлює збільшення контингенту здобувачів вищої освіти з різних країн світу. Проте,

процес оволодіння іноземними студентами фаховими компетентностями в українських вищих навчальних закладах ускладнюється суттєвими відмінностями освітніх систем, цінностей, традицій, правил поведінки, соціокультурних осередків. Означене актуалізує

проблему адаптації іноземних студентів до нового освітнього середовища вищого навчального закладу України, оскільки від неї залежить якість формування їхньої професійної компетентності та ефективність реалізації майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значну кількість робіт сучасних українських і зарубіжних науковців, присвячених проблемі адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищого навчального закладу іншої держави. Філософсько-соціологічними аспектами адаптації цікавилися О. Бондаренко, Л. Буєва, Л. Корель, М. Свиридова, Л. Шпак. Теоретико-методологічні засади проблеми адаптації стали предметом наукових розвідок Г. Гартмана, Е. Еріксона, А. Маслоу, К. Роджерса, У. Томаса, Т. Шибутані. Соціально-педагогічними аспектами адаптації особистості займалися О. Безпалько, І. Зверева, А. Мудрик, А. Рижанова. Проблема соціальної адаптації студентства була предметом досліджень О. Доморовської, Л. Міхєєвої, С. Савченко, В. Стрельцової. Різноманітні аспекти вирішення проблеми адаптації іноземних студентів до нових умов життєдіяльності висвітлено в працях Дж. Беннеті, Х. Брауна, Л. Бутенко, І. Гребеннікової, Дін Сін, Р. Левіна, К. Оберга, Д. Пороха, А. Фернхема.

Варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки знаходимо дослідження, спрямовані на визначення змісту, структури адаптації іноземних студентів до середовища іншої країни. Так, Б. Рубін і Ю. Колесніков адаптацію студентів вважають процесом входження особистості у сукупність ролей і форм діяльності, де головним моментом є змістовне, творче пристосування індивіда до особливостей обраної професії за допомогою навчального процесу [6]. У працях В. Лагерева адаптація студента – це «інтенсивний та динамічний, багатобічний та комплексний процес життєдіяльності, під час якого індивід на основі відповідних реакцій виробляє стійкі навички задоволення тих вимог, які висувуються до нього під час навчання та виховання у вищій школі» [4, с. 5]. До складових елементів процесу адаптації студентів І. Кузнецов [3], О. Холостова [7] відносять: суб'єкт адаптації (індивід або група, яким необхідно адаптуватися до навколишнього соціального середовища); середовище адаптації (зовнішнє оточення, до якого потрібно пристосуватися); взаємодію суб'єкта та середовища (передбачає неперервність процесу адаптації, оскільки перші два елементи адаптаційного процесу постійно змінюються) [3; 7].

На нашу думку, *адаптація іноземних студентів до освітнього середовища університетів України* – це складний процес активного пристосування та розвитку їх особистості до нового соціокультурного середовища завдяки реалізації у вищому навчальному закладі сукупності умов, які забезпечать набуття та актуалізацію іноземними студентами базових елементів інокультури, навичок міжкультурної взаємодії та навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі, що

сприятиме їх успішному професійно-особистісному становленню та розвитку у новому соціальному оточенні. До структури адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України нами віднесені такі компоненти: соціокультурний, соціально-психологічний, дидактичний.

Соціокультурний компонент представляє собою сукупністю уявлень про елементи базової культури українського суспільства, культуру та традиції вищого навчального закладу, систему цінностей та норм поведінки.

Соціально-психологічний компонент передбачає наявність мотивів, інтересів; потреби, цілі, ціннісно-змістовні настанови, які забезпечують емоційний комфорт іноземним студентам, позитивне сприйняття ними іншої культури, відчуття себе частиною студентського колективу університету.

Дидактичний компонент визначається як сукупність знань, навичок та умінь іноземних студентів про форми, методи навчально-пізнавальної діяльності, властиві для вищої школи України, що надає їм можливість ефективно організувати своє навчання та успішно оволодівати майбутньою професією.

Дослідження вищезазначених авторів надали можливість визначити зміст і структуру адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Проте, відкритим залишається питання ефективності впровадження програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, яке раніше не виступало предметом спеціального дослідження.

Мета статті: висвітлити та обґрунтувати результати впровадження програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України.

Завдання статті:

- 1) визначити та описати основні елементи програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України;
- 2) охарактеризувати структурно-функціональну модель та педагогічні умови ефективної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України;
- 3) презентувати результати апробації програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України

Методи дослідження

Для реалізації поставленої мети нами було проведено емпіричне дослідження, в якому взяв участь 201 іноземний студент Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Формувальний етап експерименту тривав упродовж 2013-2016 років.

Вивчаючи теоретико-методологічні аспекти зазначеної проблеми дослідження, застосовувалися такі теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення даних психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, моделювання.

Ураховуючи те, що адаптація іноземних студентів

до освітнього середовища університетів України вивчається за такими критеріями: когнітивний, прийняття іноземними студентами соціокультурних цінностей нового соціуму, мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий, організаційно-діяльнісний, – емпірична розвідка передбачала використання таких методів і методик дослідження: спостереження, опитування (інтерв'ю, анкетування), методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, методика діагностики соціально-психологічної адаптації (СПА) К. Роджерса, Р. Раймонда, методика Ч. Спілбергера, методи математичної статистики для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Виклад основного матеріалу

Підґрунтям для проведення формувального етапу експерименту стала *структурно-функціональна модель процесу адаптації* іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, яка передбачає визначення структури адаптації іноземних студентів в освітньому середовищі, виявлення зв'язку між процесом адаптації та процесом професійної підготовки, дослідження особливостей діяльності українських педагогів, іноземних студентів у процесі адаптації. Структурно-функціональна модель адаптації сприяє виявленню чинників, які впливають позитивно чи негативно на процес адаптації, та створення комплексу педагогічних умов, які надають необхідних якісних ознак освітньому середовищу вищого навчального закладу, дозволяють ефективно здійснити процес адаптації іноземних студентів до навчання в університетах України [8] (див. рис.1).

Модель адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України складається з: концептуально-цільового (взаємодія мети, завдань, методологічних підходів, принципів адаптаційної діяльності); змістовно-діялісного (взаємозв'язок між інформаційним, ціннісно-комунікативним, технологічним компонентами освітнього середовища та соціоінтерактивним, соціоекстремальним, соціокомпетентним періодами процесу адаптації); критеріально-результативного (діагностика, коригування рівня адаптації іноземних студентів) блоків. В основу моделі закладено культурологічний (забезпечення міжетнічної взаємодії) [2], особистісно зорієнтований (визнання самобутності, індивідуальності кожної людини) [1], системний (інтеграція всіх складників процесу адаптації) підходи [5].

Багатогранність структурно-функціональної моделі адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України потребує обґрунтування *педагогічних умов успішності цього процесу*, які характеризуються як сукупність створених провідних обставин, які забезпечують ефективність процесу адаптації іноземної молоді до освітнього середовища університетів України.

До основних педагогічних умов успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища універси-

тетів України нами віднесено такі: 1) розробка та реалізація програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університету; 2) забезпечення міжкультурного спілкування всіх учасників процесу адаптації; 3) застосування моніторингу як інструменту забезпечення успішності адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України.

Програма адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України була розроблена з урахуванням соціокультурних, соціально-психологічних, етнопсихологічних особливостей іноземних студентів на основі комплексності, систематичності та цілісності процесу адаптації. Реалізовувалася програма адаптації у напрямках соціокультурної, соціально-психологічної, дидактичної адаптації із залученням усіх суб'єктів адаптаційного процесу та мала на меті забезпечення поступового, систематичного та науково обґрунтованого оволодіння іноземними студентами базовою культурою нового освітнього середовища та здійснення аккультурації в ньому.

В основу програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України покладено заходи, спрямовані на забезпечення соціокультурної, соціально-психологічної та дидактичної адаптації, що визначено сутністю адаптаційної діяльності, при здійсненні якої можливо реалізовувати декілька цілей. Заходи програми, а саме: екскурсія «Ознайомлення з історико-культурною спадщиною українського народу», інструктаж «Правила поведінки в університеті, правила мешкання у гуртожитку», концертні програми «Посвята у студенти», «День університету», – реалізувалися завдяки використанню різноманітних методів, форм навчальної, позанавчальної діяльності: круглі столи, семінари, тренінги, бесіди, лекції, практичні заняття, зустрічі з керівництвом університету, робота творчих, наукових клубів, гуртків, діяльність студентського самоврядування.

До програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України було включено курс «Основи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України», що передбачав ознайомлення іноземних студентів із загальною інформацією про особливості навчання у вищій школі України. Завдяки курсу іноземні студенти мали змогу оволодіти знаннями щодо видів навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі, форм, методів навчання й контролю у вищій школі України, проблем мотивації до навчально-пізнавальної діяльності, видів конспектування та методики роботи із конспектом, способів, типів самостійної роботи та правил організації самостійної діяльності, особливостей пошуку інформації та роботи у бібліотеці, специфіки роботи на практичних заняттях, планування, здійснення самостійної роботи; вміннями виступати з публічними доповідями, аргументувати свою позицію, готуватися до контрольних заходів.

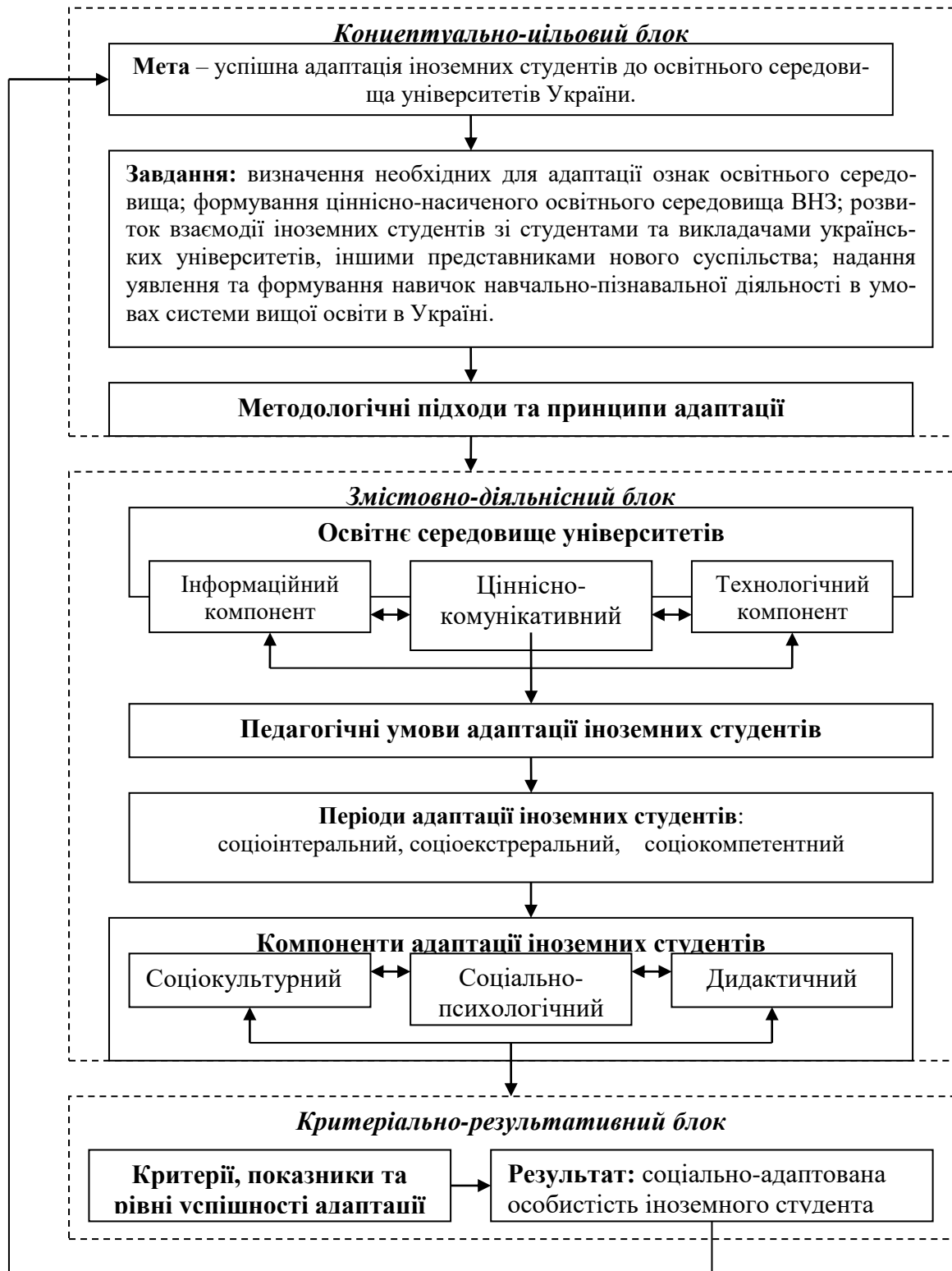

Рис. 1. Структурно-функціональна модель адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України

Під час реалізації міжкультурного спілкування всіх учасників процесу адаптації було покладено ідею комунікативної взаємодії між індивідами, що є носіями різних культур та мають власний мовний код,

конвенції поведінки, ціннісні настанови, звичаї, традиції. Міжкультурне спілкування стало провідним засобом, який дозволив забезпечити полікультурний характер адаптаційної роботи, ефективну взаємодію

іноземних студентів із оточенням, сприяв запобіганню міжособистим, міжнаціональним конфліктам з іншими студентами, сприяв емоційному комфорту іноземних студентів. Для більш ефективного впровадження міжкультурного спілкування було проведено кроскультурні тренінги, що дозволили поширити інформацію про українську культуру, порівняти її з культурними особливостями інших країн, уявити моделі поведінки, соціокультурні норми, цінності українського суспільства; розвинути навички ефективної взаємодії з представниками нової культури.

Застосування у процесі адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України моніторингу дозволило диференціювати іноземних студентів за рівнем адаптованості до освітнього середовища університетів для подальшого створення відповідних педагогічних умов; визначити внутрішні чинники впливу на успішність адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України; встановити динаміку успішності адаптації; скоригувати форми, методи та засоби адаптації іноземних студентів. Моніторинг адаптації іноземних студентів

здійснювався на основі таких принципів: об'єктивності отриманої інформації, системності, адекватності, прогностичності, наочності. Завдяки йому реалізовувалися такі функції: інформаційна, діагностична, порівняльна, рефлексивна, інтегративна. Процес імплементції моніторингу відбувався протягом трьох етапів: підготовчий (встановлення стану адаптованості іноземних студентів до освітнього середовища університетів України), діяльнісний (реалізація програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів) та аналітико-коригувальний (оцінка успішності адаптаційної роботи).

У результаті проведення формувального експерименту (реалізації моделі адаптації, впровадження програми, педагогічних умов адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України) відбулися зміни у компонентах адаптації іноземних студентів, що зафіксували наявність статистично значущих відмінностей між результатами констатувального (I зріз) та формувального (II зріз) етапів експерименту на рівні ($p < 0,01$) (див. табл.1).

Таблиця 2.2.

Вплив експериментальної роботи на компоненти адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України (у %)

Рівні	Структурні компоненти адаптації іноземних студентів до освітнього середовища ВНЗ України					
	Соціокультурний компонент, %		Соціально-психологічний компонент, %		Дидактичний компонент, %	
	I зріз	II зріз	I зріз	II зріз	I зріз	II зріз
Низький	66,2	35,7	55,1	41,8	58,4	37,3
Середній	31,6	52,4	43,5	51,5	40,4	58,6
Високий	2,2	11,9	1,4	6,5	1,2	4,1

Як свідчать дані табл. 1, низький рівень соціокультурного компонента адаптації іноземних студентів зменшився з 66,2% до 35,7%, середній рівень збільшився на 20,8%, високий рівень зріс із 2,2% до 11,9%.

Порівнюючи результати I та II зрізів експериментального дослідження рівня соціально-психологічного компонента адаптації іноземних студентів, варто відмітити, що низький рівень змінився на 13,3%, середній рівень збільшився з 43,5% до 51,5%, високий рівень підвищився на 5,1%.

Результати I та II зрізів визначення рівня дидактичного компонента адаптації іноземних студентів показали, що низький рівень зменшився на 21,1%, середній рівень змінився з 40,4% до 58,6%, високий рівень збільшився на 2,9%.

Зіставлення даних констатувального та формувального етапів експерименту засвідчило, що відбулися суттєві зміни за усіма компонентами адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університе-

ту, про що свідчить позитивна динаміка чисельності іноземних студентів, рівень адаптації яких є середнім і високим.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, результати формувального експерименту показали, що важливою педагогічною умовою адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України є спеціально розроблена програма адаптації, яка ґрунтується на концептуальних положеннях структурно-функціональної моделі адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищих навчальних закладів України; заходи, що спрямовані на забезпечення соціокультурної, соціально-психологічної, дидактичної адаптації іноземних студентів. Зіставлення отриманих даних експериментальної роботи, а також кількісний і якісний аналіз засвідчили, що впроваджена програма адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України є ефективним інструментом

адаптаційних процесів, позитивно впливає на всі компоненти адаптації іноземних студентів.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища українських університетів. Подальшої

розробки потребують питання соціально-педагогічного супроводу адаптації іноземних студентів, дослідження ролі інформаційних технологій у забезпеченні адаптації іноземних студентів у освітньому середовищі ВНЗ тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 203 с.
2. Гребенникова І. А. Педагогическое сопровождение адаптации иностранных студентов в российском вузе (на примере китайских студентов) : дис ... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. А. Гребенникова. – Биробиджан, 2010. – 197 с.
3. Кузнецов И. С. Адаптация как функция развития личности / И. С. Кузнецов. – Саратов, 1991. – 76 с.
4. Лагереv В. В. Адаптация студентов к условиям обучения в техническом вузе и особенности организации учебно-воспитательного процесса с первокурсниками / В. В. Лагереv // Содержание, формы и методы обучения в высшей школе : обзорная информация НИИВО. – 1991. – Вып. 3. – 49 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno-zoriientovane vykhovannia [Student-centered education]*. Kyiv: IZMN [in Ukrainian].
2. Grebennikova, I. A. (2010). *Pedagogicheskoe soprovozhdenie adaptatsii inostrannykh studentov v rossiyskom vuze (na primere kitayskikh studentov) [Pedagogical support of adaptation of foreign students in Russian universities (on the example of the Chinese students)]*. *Candidate's thesis*. Birobidzhan [in Russian].
3. Kuznetsov, I. S. (1991). *Adaptatsiya kak funktsiya razvitiya lichnosti [Adaptation as a function of personal development]*. Saratov [in Russian].
4. Lagerev, V. V. (1991). *Adaptatsiya studentov k usloviyam obucheniya v tekhnicheskome vuze i osobennosti organizatsii uchebno-vospitatelnogo protsesssa s pervokursnikami [Adaptation of students to the conditions of training in a technical college and the peculiarities of the organization of the educational process with first-year students]*. *Soderzhanie, formy i metody obucheniya v vysshei shkole : obzornaya informatsiya NIIVO – Content, forms and methods of teaching in higher education: overview NIIVO*. (Vols. 3) [in Russian].

5. Порох Д. О. Соціально-педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих медичних навчальних закладах України : дис ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Д. О. Порох. – Луганськ, 2011. – 276 с.
6. Рубин Б. Студент глазами социолога / Б. Рубин, Ю. Колесников. – Ростов на Дону, 1968. – 277 с.
7. Холостова Е. И. Социальная работа с дезадаптированными детьми / Е. И. Холостова. – М., 2006. – 280 с.
8. Zhou Y. Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education / Y. Zhou, D. Jindal-Snape, K. Topping, J. Todman // *Studies in Higher Education*. – 2008. – Vol. 33. – № 1. P. 63–75. – doi : 10.1080/03075070701794833.

tent, forms and methods of teaching in higher education: overview NIIVO. (Vols. 3) [in Russian].

5. Porokh, D. O. (2011). *Sotsialno-pedahohichni umovy adaptatsii inozemnykh studentiv do navchannia u vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Socio-pedagogical conditions of adaptation of foreign students to studying at higher educational institutions of Ukraine]*. *Candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].
6. Rubin, B., Kolesnikov, I. (1968). *Student glazami sotsiologa [A student from the sociologist's point of view]*. Rostov na Donu [in Russian].
7. Kholostova, E. I. (2006). *Sotsialnaia rabota s dezadaptirovannymi detmi [Social work with maladaptive children]*. Moscow [in Russian].
8. Zhou, Y., Jindal-Snape, D., Topping, K., Todman, J. (2008). *Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education*. *Studies in Higher Education*. (Vols. 33), (pp. 63-75), doi: 10.1080/03075070701794833 [in English].

Hu Zhunsi,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), senior lecturer,
Department of Oriental Languages and Translation at the Institute of Philology,
Borys Grinchenko Kyiv University,
13-B, Tymoshenko Str., Kyiv, Ukraine*

THE PROGRAM OF FOREIGN STUDENTS' ADAPTATION TO EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF UNIVERSITIES IN UKRAINE

The paper deals with the pilot implementation of the program for the adaptation of foreign students to the educational environment of higher educational institutions of Ukraine. The following pedagogical conditions of the process of foreign students' adaptation to the educational environment of higher educational institutions of Ukraine have been distinguished: 1) the development and implementation of a program for the adaptation of foreign students to the educational environment of a higher educational institution; 2) the provision of intercultural communication of all participants in the adaptation process; 3) the implementation of monitoring as a tool for providing the success of adaptation of foreign students to the

educational environment of Ukrainian universities. The developed model of foreign students' adaptation to the educational environment includes the following units: the conceptual and target unit, characterizing the interaction of goals, tasks, methodological approaches; the content and activity unit, including the content, essence of adaptation activities, the periods of the adaptation process; the criterial and productive unit, which by means of certain criteria helps to evaluate the degree of students' adaptation. The suggested program of sociocultural, socio-psychological, and didactic adaptation was implemented involving 201 foreign students and was aimed at ensuring gradual, systematic and scientifically based mastering of the basic culture of the new educational environment and the implementation of acculturation in it. The results of the carried out experiment have confirmed the efficiency of the program for the adaptation of foreign students to the educational environment of higher educational institutions of Ukraine.

Keywords: adaptation, adaptation of foreign students, educational environment, pedagogical conditions, adaptation program, structural and functional model.

Подано до редакції 17.04. 2017

Рецензент: д. пед. н., проф. С. О. Караман
